

MARSOVSZKI ÁDÁM*

A gyermeket vállaló családok tájékoztatása

A családok reprodukciós funkciójának zavara komoly kihívások elé állítja az országot. A fogyó népesség, a megújulni egyre kevésbé képes aktív korú lakosság és a szociális ellátórendszer fenntarthatósági problémái nagy megpróbáltatásoknak teszi ki az egész államot. A helyzet kezelésére szolgáló egyik eszközeként szolgál a gyermeket nevelők támogatási rendszerének működtetése. Ahhoz, hogy megértsük ezen ellátások és kedvezmények szükségességét, – valamint azok maximális határfokon történő működéséhez szükséges tájékoztatást – ahhoz át kell tekintenünk milyen tényezők, milyen negatív tendenciák határozzák meg a gyermekvállalási hajlandóságot.

1. Családszerepek változása

A II. világháborút követően a születésszám tekintetében folyamatos változást figyelhetünk meg. Az 1960-as évek közepén a magyar és európai családok reprodukciós funkciója teljesen megroppant. A születések száma ekkoriban radikálisan csökkent és látványosan növekedett a felbomlott házasságok száma, amelyek némely országban már a házasságkötések számának egyharmadát is eléri, amelyet még a Ratkó Anna nevéhez köthető születésszabályozási eszközök sem tudtak megfordítani.¹

A rendszerváltást követően sem lett jobb a helyzet, sokat változott kedvezőtlen irányba a gyermekvállalással kapcsolatos gondolkodás. A nőknek ítélt szerep is átalakult: a gyermeknevelés mellett a munkahelyen való helytállás is meghatározó szerepet kapott. Az új rendszerhez való alkalmazkodási kényszer miatt, a megélhetés biztosítása és prioritássá vált a családalapítással szemben. A nők sokkal képzetebbek lettek, így mára szerves ré-

* PhD. hallgató, SZTE ÁJTK Munkajogi és Szociális Jogi Tanszék

¹ SZABADY EGON: *A népesség reprodukciója: a termékenység alakulása az elmúlt harminc évben*. Demográfia, 1975 (XVIII) 2-3. sz. 168. p. <http://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/1312/1326> (2016.01.18.); CSEH-SZOMBATHY LÁSZLÓ: *A mai magyar családok legfőbb jellegzetességei*. In: CSEH-SZOMBATHY LÁSZLÓ (szerk.): *A változó család*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978. 15, 53. p.

szét képezik a munkaerőpiacnak és ezzel – érthető okokból – számukra is fontos lett a munkaerőpiacon való érvényesülés.²

A gyermekvállalási hajlandóság visszaesése számszerűen azt jelenti, hogy a – bár egyre növekvő, de még mindig alacsony – teljes termékenységi arányszám 1,44 volt, vagyis a reprodukció megvalósulásához szükséges 210 gyermek helyett csupán 144-et tudott vállalni 100 nő a 2015-ös évben.³

A 60-70-es években a gyermekek életvitelében is megindult egy változás: egyre nő azok száma, akik a közép és felsőoktatásban történő részvételük miatt a szülői házban élnek egyre kitolva a saját család alapításának idejét.⁴ Ez a tendencia tovább folytatódik jelenleg is, hiszen a munkaerőpiacon való elhelyezkedéshez már-már alapkövetelmény a diploma. Ahhoz, hogy a sok diplomás közül kitűnhessenek a pályakezdők, érdemes elvégezniük a mester és esetleg a doktori képzést, nem is beszélve arról, hogy ezidő alatt években mérhető szakmai tapasztalatot is össze kellene gyűjteniük. Vagyis a karrierépítés és az ehhez szükséges tanulás nagyon megnehezíti a családalapítást. Ideális esetben 20-25 évesen hagyja el az iskolapadot a pályakezdő fiatal, akinek még nincsenek biztosítva a lakhatáshoz szükséges feltételek, nem rendelkezik állandó keresettel és csak ideális esetben rendelkezik stabil párkapcsolattal.

A XIX. század közepéig a nagycsalád volt jellemző, ahol legalább három generáció élt együtt, ami általában háromnál több – akár oldalági – családok közös életvitelét jelentette. Ezekben a nagycsaládokban meghatározó volt a munkamegosztás, mindenkinek meg volt a szerepe abban, hogy biztosítva legyen az életközösség megélhetése.⁵ A kétgenerációs családok előtérbe kerülésével meggyengült a családok megtartó ereje.

Viszonylag új szociális kockázatként jelenik meg az az eset, amikor az idős szülő felügyeletet igényel és nincsenek ott a gyermekek, akik a többgenerációs együttélés során az iskola mellett tudnának segíteni a nagyszülőknek. Azok a munkavállalók, akiknek a szülei tartós gondozásra, ápolásra szorulnak szintén kiesnek a munkaerőpiacról. A nagycsaládok munkamegosztása, hogy az idősek vigyáznak a gyerekekre és a gyerekek besegítenek az idősek gondozásába szinte teljesen eltűnt.⁶

A háromgenerációs családok eltűnésén túl nagy kihívást jelent az egyre gyakrabban előforduló csonka – egy szülő és egy gyerek – család hiszen sokkal inkább jellemző rájuk

² KOPP MÁRIA – SKRABSKI ÁRPÁD: *Női szerepek a mai magyar társadalomban*. <http://vigilia.hu/rcgihonlap/2007/71/kopp.htm> (2016.11.21.)

³ VALUCH TIBOR: *A jelenkori magyar társadalom*. Osiris Kiadó, Budapest, 2015. 34, 37, 38, 48. p; Magyarország, 2015. KSH, Budapest, 2016, 9. p. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo2015.pdf> (2017.02.02.)

⁴ CSEH-SZOMBATHY 1978, 59–60. p.

⁵ H. SAS JUDIT: *A nagycsalád jellegzetességei a mai magyar falusi társadalomban* In: CSEH-SZOMBATHY LÁSZLÓ (szerk.): *A változó család*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978. 66-84. p.

⁶ Az idős szülő gondozásával és ápolásával kapcsolatos kérdésekről bővebben: LAJKÓ DÓRA: *A rászoruló szülő iránti gondoskodási kötelezettség felelősségi tartalma* In: HOMOKI-NAGY MÁRIA, HAJDÚ JÓZSEF (szerk.) *Ünnepi kötet Dr. Czúcz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2016. 423–432. p. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica; 79)

a sérülékenység és jobban fenyegeti őket az elszegényedés. Az elmúlt 40 év alatt az egy-
szülős családok száma majdnem kétszeresére emelkedett.⁷

A fentebb említett változások teljesen átformálták a családok működését, összetételét és
funkcióját. Az, hogy nem születik meg a kívánt gyermekszám, idővel ellehetetleníti a nyug-
díjrendszert. Minél kevesebb gyermek születik és minél több az idős, annál kevesebb aktív
korúnak kell majd eltartania egyre több nyugellátásra jogosult idős személyt. A demográfiai
előregedés az egyik legfőbb oka annak, hogy a szociális ellátórendszer fenntarthatósági
problémákkal küzd. Egyre több időskorú személy nyugellátását egyre kevesebb aktív korú,
dolgozó embernek kell kitermelnie. A társadalmi előregedés folyamatát a Központi Statisztikai
Hivatal (a továbbiakban KSH) dinamikus korfái segítségével legkönnyebb áttekinteni.
A 2015-2016-os korfákat nézve, az leginkább egy fejről állított piramisra hasonlít, amely a
magas számú időskorút és alacsonyabb számú aktív korút reprezentálja.⁸ Ez a tendencia
hosszútávon veszélyezteti a szociális ellátórendszer fenntarthatóságát.

II. A gyermeket nevelő családok támogatási rendszere

Az állam természetesen nem nézheti, nem nézi tétlenül a negatív irányba mutató tenden-
ciát, ezért igyekszik a gyermeket vállaló családokat egyre szélesebb körben támogatni
az ellátásra jogosultak körének kibővítésével, az ellátások kommutált összegének és az
arra való jogosultság idejének növelésével, egyéb kedvezmények megállapításával és a
gyermekvállalási kedv előmozdítására tett próbálkozásokkal. Erre példaként szolgálhat a
családi otthontermelési kedvezmény bevezetése majd kibővítése, a 2 gyermek után járó
adókedvezmény növelése, a babakötvény és a Start-számla bevezetése és így tovább.

A szociális ellátórendszer fenntarthatóságáért való küzdelmen túl számos egyéb pozitív
hatása is van a vizsgált támogatórendszer kiépítésének, illetve működtetésének:

A családokat, illetve a gyermekvállalást támogató ellátások egy olyan közösségi be-
ruházásnak lehet tekinteni, amely a gyermekek, vagyis a jövőbeli gazdasági utánpótlást,
az adófizető polgárok kinevelését hivatott támogatni. És végső soron elősegíti a gyermek
fizikai és szellemi fejlődését az oktatási rendszerben történő részvétel támogatásával, a
megélhetéshez szükséges költségek támogatásával. Összességében tehát a családtámogatási
rendszer a gyermekszegénységen túl egy közösségi beruházás az emberi tőkébe.⁹

⁷ VÖRÖS CSABÁNÉ- KOVÁCS MARCELL: *A változó család a népszámlálási adatok tükrében*. Statisztikai Szemle, 91. évfolyam 12. szám 1215. p. http://www.ksh.hu/statszemle_archivc/2013/2013_12/2013_12_1213.pdf (2016.01.19.)

⁸ Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html> (2016.10.16.)

⁹ GÁBOS ANDRÁS: *Családtámogatási rendszer és a családok helyzete* in: KOLOSI TAMÁS - TÓTH ISTVÁN GYÖRGY (szerk.): *Társadalmi riport, TÁRKI*. Budapest, 2008. .) 304-305, 307, 320. p. http://www.tarsadalomkutatás.hu/kkk.php?TPUBL-A-819/publikaciok/tpubl_a_819.pdf (2016.10.18)

Ide kapcsolódóan további érvként merülhet fel a családtámogatás mellett például a házasság intézményének védelme és a nemek közötti esélyegyenlőség biztosítása.¹⁰ Ahogy már a bevezetőben is említettem, a magyar jogszabályi háttérben több esetben is megjelenik a család fontossága, illetve annak védelmére tett erőfeszítések: „Az állam – önmagukban vett méltóságuk és értékük miatt is – védi a család és a házasság intézményét.”¹¹ Az ellátásokon, támogatásokon és a jogi védelmen túl hangsúlyt kapnak azok a családbarát munkahelyek is, amelyek kiveszik a részüket a családok egységének megőrzésében.

A gyermekvállalás támogatása népesedéspolitikai okból is prioritást kell, hogy élvezzen. Az állam, illetve a nemzet jövőjét és fennmaradását határozza meg, hogy a hogyan alakul a gyermekvállalási hajlandóság.¹² KSH adatok szerint már 1980 óta folyamatosan fogy a magyar népesség.¹³

Ahogy korábban is megemlítésre került az előregedő társadalomban egyre nagyobb és nagyobb teher jut az aktív korú egyénekre és egyre nehezebben fenntartható a szociális ellátórendszer is. A gyermekekbe való beruházás tehát hosszútávon elősegíti a szociális ellátórendszer fenntarthatóságát, illetve elnyújtja annak összeomlását.¹⁴

Továbbá a családtámogatási rendszer a gyermekszegénység elleni küzdelem egyik meghatározó eszköze. Egyes vélemények szerint viszont éppen a transzferrendszer az, ami szegénységben tartja a családokat, mert esetenként az ellátástól való függőséget vonja maga után,¹⁵ de ez ma már nem bír meghatározó szereppel az előzetes keresőtevékenységre vonatkozó szabályok léte miatt. Az egy érdekes kérdés viszont, hogy lehet-e gyermekszegénységről beszélni. Egyes szerzők meglátása az, hogy gyermekszegénység önmagában nem létezik és nem különíthető el a családtól, illetve a családok szegénységétől.¹⁶

III. A gyermekvállalás jövedelmi hatásai

Egyes munkákban számításokat találunk arra, hogy mennyibe kerülhet a gyermeknevelés. Gábos et al. munkájában az éves költség meghatározásakor figyelembe vették egyrészt a

¹⁰ IGNITS GYÖRGYI – KAPITÁNY BALÁZS: *A családtámogatások alakulása*. Demográfia, 2006. 49. évf. 4. 385. p. szám 383–401. <http://www.demografia.hu/kiadvanyokonlinc/index.php/demografia/article/viewFile/577/480> (2016.10.19.)

¹¹ A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény I. § (1) bekezdése

¹² IGNITS – KAPITÁNY 2006, 384. p.

¹³ http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tablak/terulcti/00/00_1_1_1_1.xls (2016.11.20.)

¹⁴ IGNITS – KAPITÁNY 2006, 384. p.

¹⁵ GÁBOS ANDRÁS – SZÍVÓS PÉTER: *A gyermekszegénység és néhány jellemzője Magyarországon*. in: KOLOSI TAMÁS – TÓTH ISTVÁN GYÖRGY – VUKOVICH GYÖRGY (szerk.) *Társadalmi Riport 2006*. Társadalmi Riport 2006. Társadalmi Riport 2006, 220. p.

¹⁶ KRÉMER BALÁZS: *Bevezetés a szociálpolitikába*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2009, 326. p.

gyermek fogyasztásának költségeit, illetve a gyermek felnevelésére szánt idő és munka pénzbeli értékét.¹⁷

Elsőként a gyermek fogyasztásának költségeit számolták össze, amely 2003-ban elérte a 327000 forintot évente.¹⁸

Majd összegezték a gyermek felnevelésébe, felügyeletébe fektetett munka becsült pénzbeli értékét, amely évente 931000 forintot jelentett.¹⁹

A fogyasztási költségek számítások szerint a gyermeknevelés éves költsége átlagosan 1,26 millió forint volt 2003-ban. A cikkből az is kiderül, hogy a második, harmadik gyermek felnevelése már kevesebb költséggel jár évente, viszont a gyermeket egyedül nevelő szülő már több forrást kell, hogy fordítson a gyermek felnevelésére.²⁰

Ez az érték viszont már nem tükrözi a jelenlegi helyzetet, hiszen azóta sokat változtak ezek a költségek. A jelen kutatás keretein belül arra van lehetőség, hogy az infláció figyelembevételével meghatározzunk egy olyan éves költséget, ami már közelebb áll a 2015-os értékekhez. Egy inflációs számító programot segítségül hívva kiszámolhatjuk a 2003 és 2015 közötti infláció mértékét (2016-os értéket még nem lehet kiszámítani a kalkulátorral), amivel megtudhatjuk, hogy körülbelül mennyibe kerülhet egy gyermek felnevelése jelenleg. Mivel 60,4% volt a teljes, kumulált infláció, így a 2003-ban kiszámított fogyasztási költségek 525000 forintra, a gyermeknevelésre fordított munka értéke pedig 1493000 ezer forintra rúgnak, amelyek összege kiadja a gyermeknevelés 2015-re átszámolt éves költségét, ami eléri 2.02 millió forintot.²¹

A becslések helyessége megkérdőjelezhető, hiszen lehetetlennek tűnik a gyermeknevelés összeget pontosan meghatározni, mivel minden családban mások az igények, mások a rendelkezésre álló erőforrások és más elvek mentén történik a gyermek felnevelése. Azt viszont egyértelműen megállapíthatjuk, hogy az új jövevény felnevelése hatalmas plusz kiadást jelent a családnak. Éppen ezért olyan nagy a jelentősége, hogy az állam által biztosított támogatások és kedvezmények célt érjenek és minden arra jogosult megkaphassa azt. Ennek pedig az a feltétele, hogy az egyének tudjanak ezen eszközök létezéséről, legyen az a szociális ellátórendszer része, vagy az attól elkülönülő egyéb kedvezmények.

¹⁷ GÁBOS ANDRÁS – GÁL RÓBERT IVÁN – KELLER TAMÁS: *A gyermeknevelés költsége és a társadalmi kompenzáció*. TÁRKI, Budapest, 2007. 4. p. <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjcl/pdf/b003.pdf> (2016. október 18.)

¹⁸ GÁBOS – GÁL – KELLER 2007, 17. p.

¹⁹ A szerzők azt az összeget vették figyelembe, amit átlagosan egy nevelőnőnek, illetve babysitternek kellene fizetni hasonló tevékenységek elvégzéséért, részletes kifejtést lásd: GÁBOS – GÁL – KELLER 2007, 8–15, 17. p.

²⁰ GÁBOS – GÁL – KELLER 2007, 16. p.

²¹ Infláció kalkulátor <http://calculon.info/inflacio.php> (2016.10.24.)

IV. A közigazgatási intézmények ügyféltájékoztatási kötelezettségének megjelenése a jogszabályokban

A biztosítási típusú, a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény (a továbbiakban: Ebtv.) szabályozott ellátásokkal kapcsolatos rendelkezések hiányosnak bizonyulnak az ügyféltájékoztatással kapcsolatban. Egy általános jellegű, egyrészt alapelveként megfogalmazott tájékoztatási kötelezettség jelenik az egészségbiztosító oldalán, aki „tájékoztatja a biztosítottat jogairól és kötelezettségeiről, segítséget nyújt igénye érvényesítéséhez.”²² A törvény szövege alapján csak a biztosítottakra vonatkozik az általános jellegű tájékoztatás, de nem esik szó azokról, akik úgy szereznek jogosultságot, hogy nem, vagy nem elég ideig voltak biztosítottak, mint például a felsőoktatási hallgatók a „diplomás” gyed esetén. A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény végrehajtásáról szóló 217/1997. (XII.1) Kormányrendeletben nem találunk rendelkezést az ügyfelek tájékoztatásáról.²³

A segélyezési típusú, vagyis rászorultsági elven nyújtott ellátásokat szabályozza egyrészt a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 1993. évi III. törvény (a továbbiakban Szocvtv.) másrészt pedig A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban Gyvt.).

A Szocvtv-ben egyértelmű utalást találunk az eljáró hatóság kötelezettségére: „A szociális hatáskört gyakorló szerv tájékoztatást nyújt az e törvény szerinti pénzbeli és természetbeni ellátások igénybevételi feltételeiről és az igényléshez szükséges iratokról...”²⁴ A pénzbeli és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól szóló 63/2006 (III.27.) Kormányrendelet az Állami Foglalkoztatási szervet kötelezi, hogy tájékoztassa az aktív korúak ellátásáról azon ügyfeleket, akik kimerítették az álláskeresői támogatásra való jogosultságot.²⁵

A Gyvt. a szülői jogok és kötelezettségek között említi a gyermekvállaláshoz kapcsolódó ellátásokról történő tájékoztatást, illetve a szülő azon jogát, amely alapján részesülhet a gyermek felneveléséhez szükséges valamennyi segítségben.²⁶ A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) Kormányrendelet sok esetben említi a tájékoztatási kötelezettséget, de az esetek többségében az intézmények között, a szülők között vagy a szülő kötelelességeként jelenik meg a hatóságok irányába. Vagyis itt nem jelenik meg a hatóság ügyfél irányába történő tájékoztatás.²⁷

²² A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény (a továbbiakban: Ebtv.) 5. §

²³ A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény végrehajtásáról szóló 217/1997. (XII.1) Kormányrendelet

²⁴ A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 1993. évi III. törvény (a továbbiakban Szocvtv.) 5. § (2) szakasz

²⁵ A pénzbeli és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól szóló 63/2006 (III.27.) Kormányrendelet 15. § (7) bekezdés

²⁶ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban Gyvt.) 12. § (2) bekezdés

²⁷ A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) kormány-

Az univerzális alapon nyújtható ellátásokat szabályozó a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (a továbbiakban Cst.) abszolút nem tartalmaz rendelkezést az ügyfelek tájékoztatásáról, viszont a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény végrehajtásáról szóló 223/1998. (XII.30.) Kormányrendelet előírja, hogy a közigazgatási hatóság a határozatában tájékoztatni köteles az ügyfelet a „családi, illetve biztosítási alapú ellátások legfontosabb jogosultsági feltételeiről.” Ezen túl a jegyzők, illetve a kormányhivatalok biztosítási, illetve univerzális alapon igényelhető ellátásokhoz kapcsolódó tájékoztatóanyagokat és formanyomtatványokat kötelesek elhelyezni a polgármesteri és járási hivatalok épületeiben.²⁸

A gyermekvállalást támogató ellátások és kedvezmények tárgyalása esetén túl kell lépniünk a pénzbeli ellátásokon, sőt a szociális ellátórendszeren keretein is, hiszen számos – a vizsgált kockázati eseményhez kapcsolódó – de rendszertanilag más keretbe tartozó egyéb kedvezményről is beszélni kell:

A gyermekvállaláshoz kapcsolódóan a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban Mt.) is tartalmaz rendelkezéseket. A munkáltató köteles tájékoztatni a munkavállalót a munkaviszony kezdetétől számított 15 napon belül a „szabadság mértékéről, számítási módjáról és kiadásának ... szabályairól,”²⁹ és ezzel a gyermek után járó, illetve az apát megillető pótszabadságról is.

A gyermekvállaláshoz kapcsolódó közteherviselési kedvezményekről az adótörvényekben találunk rendelkezéseket. Az első házassok kedvezménye, illetve a családi adókedvezmény a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvényben (a továbbiakban Szja. törvény)³⁰ a családi járulékkedvezmény pedig a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvényben (a továbbiakban Tbj.) kerül szabályozásra.³¹ A Szja. törvényben nem találkozunk az adóhatóság adókedvezményre vonatkozó tájékoztatási kötelezettségével, a Tbj.-ben viszont megjelenik a munkáltató kötelezettsége, amely alapján a munkavállalót írásban (a bérjegyzékben) tájékoztatnia kell a jövedelméből levont adóról, járulékokról illetve az érvényesített kedvezményekről.³² Ezek szerint a munkavállaló – ha máshol nem is – legalább a bérjegyzékében találkozhat az említett kedvezmények elnevezéseivel.

Az adózás rendjéről szóló törvényben már alapvető szinten megjelenik a hatóság tájékoztatási kötelezettsége a törvényi szabályozásról, az adóbevallásról, adóbefizetésről és a jogok érvényesítési lehetőségeiről.³³ A jogszabályban a személyi jövedelemadó kedvezménnyel

rendelet

²⁸ A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény végrehajtásáról szóló 223/1998. (XII.30.) kormányrendelet 24. § (5) bekezdés; 27. § (3) bekezdés

²⁹ A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban Mt.) 6. § (4) bekezdés; 46. § (1) bekezdés c) pont

³⁰ A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (a továbbiakban Szja. tv.) 29/A.-29/C. §-ai

³¹ A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény (a továbbiakban Tbj.) 51.§

³² Tbj. 50. § (6) bekezdés

³³ Az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény 1. § (5) bekezdés

kapcsolatos tájékoztatási kötelezettség nem kerül külön kiemelésre. A munkáltató szociális hozzájárulási adó fizetési kötelezettségével kapcsolatos kedvezményről rendelkező egyes adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CLVI. törvény nem tartalmaz tájékoztatással kapcsolatos rendelkezéseket.³⁴

Amikor az ügyfél egy hitelintézethez fordul új vagy használt lakás vásárlása, illetve a meglévő felújítása miatt és kiderül hogy jogosult lehet a családi otthonteremtési kedvezményre, akkor a hitelintézet köteles az ügyfél rendelkezésére bocsátani a minisztériumtól kapott tájékoztató anyagot és közölnie kell az igényléshez szükséges dokumentumokat. Amennyiben a CSOK iránti kérelem elutasításra kerül, akkor az intézmény köteles az ügyfelet tájékoztatni az elutasítás indokáról, vagyis hogy a jogszabály melyik pontjai nem teljesülnek.³⁵

Utolsóként vizsgáljuk meg a Start-számlát. Az életkezdési támogatás, illetve Start-számla szabályairól rendelkező 2005. évi CLXXIV. törvényben a kiutaló, vagyis a kincstár kötelezettsége jelenik meg. A szerv köteles a start számla megnyitásakor az életkezdési támogatásról tájékoztatást adni. A jogszabályban később ismételten kihangsúlyozásra kerül a tájékoztatási kötelezettség a számlavezető részéről (kincstár és egyéb befektetési szolgáltatók) a Start-számla megnyitását megelőzően, de legkésőbb a szerződés aláírásáig, a számlanyitási feltételeiről és a választható befektetési formákról. Vagyis az eddig ismertetett jogszabályok közül ez ad legpontosabb leírást, hiszen többé-kevésbé meghatározásra kerül, hogy ki, kit, mikor és miről kell, hogy tájékoztasson, már csak a hogyan kérdésre nem kapunk választ. Érdekessége az ellátásnak, hogy az nem kérelemre, hanem hivatalból indul meg az eljárás, vagyis az adatküldés a gyerekekről, a Start-számla megnyitása és az összeg elutalása a számlára. A hivatalbóliség nem jellemző semmi egyéb ellátásra, csak ennél az egynél.³⁶

Össességében elmondható, hogy a jogszabályi rendelkezésekből — az esetek többségében — nem olvasható ki az előzetes, hivatalból történő tájékoztatási kötelezettség, annak feltétele valamilyen igénybejelentés, vagy pedig a tájékoztatás kifejezett kérése. A jogszabályok többségénél megjelenő tájékoztatási kötelezettség általános jelleggel kerül előírásra és nincs meghatározva, hogy ki, kit, mikor, hogyan és miről kell, hogy tájékoztasson.

A jogszabályi háttér legnagyobb hiányossága viszont, hogy nem kerül részletes le szabályozásra a közigazgatási hatóságok más intézmények, illetve osztályok hatáskörébe tartozó ellátásokról való tájékoztatás.

³⁴ Egyes adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CLVI. törvény

³⁵ A használt lakás vásárlásához, bővítéséhez igényelhető családi otthonteremtési kedvezményről szóló 17/2016. (II. 10.) kormányrendelet 27. § (2) bekezdés, 28. § (1) bekezdés; Az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról szóló 16/2016. (II. 10.) kormányrendelet 41. § (2) bekezdés, 42. § (1) bekezdés

³⁶ A fiatalok életkezdési támogatásáról szóló 2005. CLXXIV. törvény 5. § (1) bekezdés, (2) bekezdés, (4) bekezdés b) pontja

V. A tájékoztatás ideális megvalósulása

Mivel a jogszabályi háttér nem szabályozza, hogy ki, kit, mikor hogyan és miről kell tájékoztatni, ezért a különböző ellátások jogosultsági szabályaiból, az ellátások és kedvezmények megállapításáért felelős személyek és hatóságok figyelembevételével, valamint a kockázati esemény jellegével számolva választ keresek az alábbi öt kérdésre.

V.1. Kit terhel a tájékoztatási kötelezettség?

A magyar családtámogatási rendszer nagyon szerteágazó és az ellátások, kedvezmények igénybevétele számos szakemberen keresztül történhet. A kormányhivatal, az adóhatóság a Magyar Államkincstár, a helyi önkormányzatok és egyes esetekben a gyermekvédelmi hatóság ügyintézői, a gyermekekkel és családokkal foglalkozó szociális munkások, a házi- orvos, illetve a házi gyermekorvos, a szülésznő, védőnő, munkáltató, és a banki ügyintéző az, aki érintett lehet egyes támogatásokkal és kedvezményekkel kapcsolatban. Félő, hogy amennyiben széttagolva hagyjuk a tájékoztatási kötelezettséget, vagyis nincs pontosan meghatározva, hogy kinek miről kell az érintettet tájékoztatnia, akkor nem lesz teljeskörű a tájékoztatás vagy hajlamosak lehetnek az érintettek másra hárítani ezt a kötelezettséget.

Mivel az ellátások többségének megállapításáért a közigazgatási hatóságok felelősek, ezért jogosan gondolhatjuk azt, hogy a tájékoztatási kötelezettség elsősorban az ő feladatuk. A jogszabályi háttérrel áttekintve viszont nem ez a tendencia körvonalazódik. Sok esetben csak általános jelleggel fogalmazódik meg a közigazgatási hatóság kötelezettsége. A jogszabályok alapján sokkal nagyobb szerep jut az egyéb szereplőknek.

Úgy tűnik, hogy e tekintetben legnagyobb felelősség a védőnőnek jut. Amennyiben mögé tekintünk ennek az elgondolásnak láthatunk benne logikát, hiszen a védőnő jelen van már a várandósság kezdetétől egészen a gyermek felnövekedéséig. Ahhoz viszont, hogy jól működhessen a védőnői hálózat tájékoztató képessége, ahhoz olyan teljeskörű – és nem melleleg hatályos – összefoglaló anyagokat kell számukra rendelkezésre bocsátani, amivel teljeskörűen megvalósulhat az gyermeket vállaló családok tájékoztatása.

Ezen túlmenően kiemelt figyelmet kell szentelni az előzetes tájékoztatásra, vagyis arra, hogy még a várandósságot megelőzően értesüljenek az érintettek a lehetőségeikről, hiszen a gyermek, illetve a pénzügyi háttér tervezésekor csak akkor tud reális döntést hozni a szülő, ha teljes képet kap az állami támogatási rendszerről. Ebben az esetben viszont az állami szerepvállalásnak meghatározónak kellene lennie, hiszen a tervezés időszakában nem találkozik olyan szakemberrel a pár, aki megfelelő tájékoztatást tudna adni, mert nem tudják kihez forduljanak, vagy egyszerűen csak nem teszik közkinccsé, hogy a gyermekvállaláson gondolkoznak. Még ha támogatjuk is azt az elképzelést, hogy a védőnőkre háruljon az egyik legnagyobb szerep a tájékoztatás kapcsán akkor sem vonulhat háttérbe az állam, hiszen a gyermektervezés időszakában lévőket ő tudja a legnagyobb hatékonysággal megszólítani.

V.2. Kit kell tájékoztatni, ki lehet jogosult valamely ellátásra, illetve kedvezményre?

A tájékoztatási kötelezettség másik oldalán – mintegy kedvezményezettként – megjelenik az ügyfél, aki a gyermekvállalás mellett dönt, de pontosan kit is kell érteni ezalatt, kik azok, akik a gyermekvállaláshoz kapcsolódóan bármiféle ellátásban, kedvezményben részesülhetnek? A tájékoztatási kötelezettség személyi hatályának megállapításához meg kell nézni valamennyi releváns jogszabályt, amely gyermekvállaláshoz kapcsolódó ellátást vagy kedvezményt szabályoz.

Valamennyi releváns jogszabályt áttekintve megállapíthatjuk, hogy a jogosulti kör hihetetlenül szerteágazó. Az ellátások jellegéből és jogosultsági szabályaikból eredően más és más személyi kör szerezhet jogosultságot az ellátásokra és esetenként előfordul, hogy a jogosultak felsorolásakor különböző törvények ugyanazon elnevezés alatt más jogosulti kört értenek. Jelen jogszabályi keretek között tehát nem határozhatunk meg egy egységes kört, akit szükséges lenne tájékoztatni.

Egyes jogszabályok a személyi hatályukat olyan széleskörűen határozzák meg, hogy a magyar állampolgárokon kívül, bevándoroltra, letelepedettre, menekültre, oltalmazottra, hontalanra, a szabad mozgás és tartózkodás jogával itt tartózkodókra, a koordinációs rendeletek hatálya alá tartozókra, az EU Kék Kártyával rendelkezőkre, illetve az engedéllyel rendelkező harmadik állam polgárára is kiterjednek.³⁷

A szűkebb jogosultsági kör meghatározásakor is hasonlóképpen nehéz dolgunk van, mert egyes jogszabályokban a biztosított, az egészségügyi ellátásra jogosult szerepel,³⁸ máshol az aktív korúak ellátására jogosultak esetén például azok kerülnek megnevezésre, akik 14 éven aluli gyermeket nevelnek.³⁹ A legkimerítőbb felsorolás pedig a jogosultak között említi például a vérszerinti és örökbefogadó szülőt, a velük együtt élő házastársat, a nagyszülőt, nevelőszülőt, gyámat a gyermekotthon vezetőjét és sok más lehetséges jogosultat.⁴⁰

A szociális ellátórendszeren kívüli ellátásoknál még szerteágazóbb a jogosulti kör, hiszen itt találkozhatunk a nem szociális ellátórendszerbe tartozó kedvezményekkel és ellátásokkal is, amelyek jogszabályi háttere abszolút más fogalmakkal és jogosulti körrel dolgoznak. Az a gyermek, aki 2005.12.31-et követően született,⁴¹ munkavállaló és munkáltató,⁴² házaspár, akik közül legalább az egyik fél az első házasságát köti és így tovább.⁴³

Természetesen azokat is megilleti a tájékoztatás, akik még csak tervezik a gyermekvállalást és akik áldott állapotban vannak, hiszen az államnak is érdeke, hogy a tervezett gyermekek megszülessenek.

³⁷ Például a Cst. 2. §

³⁸ Például Ebtv. 1. §

³⁹ Szocvtv. 37. §

⁴⁰ például a Cst. 7. §

⁴¹ A fiatalok életkezdési támogatásáról szóló 2005. CLXXIV. törvény 3. § (1) a) pont

⁴² Mt.

⁴³ Szja. tv. 29/C. §

Mivel ennyire szerteágazó és széleskörű a lehetséges jogosult kör és nem látható, nem elérhető a közigazgatási hatóság, a védőnők és egyéb szakemberek számára a gyermeket tervező családok, ezért a legideálisabb esetben a tájékoztatandó személyek körét úgy kell meghatározni, hogy az valamennyi az ország területén jogszerűen tartózkodó személyre kiterjedjen.

V.3. Mikor esedékes a tájékoztatás?

Amikor azt szeretnénk meghatározni, hogy mikor kell az érintetteket tájékoztatni, megint csak nehéz helyzetben vagyunk. Első lépésként megpróbálhatnánk egy korosztályt meghatározni, akiket érinthet valamely ellátás vagy kedvezmény, de ez tévútra vezethetne, hiszen nem csak a szülőképes korú nők (15-49 év),⁴⁴ hanem ennél idősebb nők – legyen az szülő, örökbefogadó szülő, nagymama, gyám stb – is jogosultak lehetnek felső korhatárra tekintet nélkül, vagyis az életkort nem lehet alapul venni.

Sokkal jobb megoldás lehetne a gyermekvállalás „szakaszaihoz” kötni a gyermekvállalási kötelezettséget. Ezzel a megoldással differenciálni lehet, hogy várandósság ideje alatt, a gyermek megszületésekor és azt követően milyen információkat kell átadni. Ez a megoldás viszonylag jól is működhetne a gyakorlatban, hiszen a várandósság ideje alatt, szülést követően és a gyermek növekedésekor is megtörténhet a tájékoztatás a védőnői hálózaton, a háziorvoson és egyes közigazgatási hatóságokon keresztül. Amennyiben ezekben az időszakokban megfelelően működik a tájékoztatás, akkor ezeken felül van egy olyan szakasz, aminek nagy figyelmet kell szentelni és az a gyermekvállalás tervezésének időszaka. A gyermekvállalás szempontjából ez is nagyon kritikus időszak, hiszen itt dől el – legalábbis tervezett gyermeknél – hogy a pár életkörülményei és várható bevételei elegendőek lesznek-e a gyermek felneveléséhez. Ilyenkor nagyon fontos, hogy a pár pontosan tudjon tervezni, hogy milyen ellátásokra és milyen összegben lehetnek jogosultak. Továbbá vannak olyan biztosítási típusú ellátások amelyek csak előzetes munkavégzéssel nyílnak meg. Ezeknél az ellátásoknál kifejezetten fontos, hogy időben értesüljenek a jogosultsági feltételekről a szülők és ne a gyermek születésének küszöbén tudják meg, hogy bizonyos ellátásoktól elesnek.

Azért hogy a gyermekvállalás még tervezhetőbb legyen a párok számára a gyermekvállalással kapcsolatos ellátásokról és kedvezményekről folyamatosan kell tájékoztatni a teljes lakosságot, továbbá bárkinek, bármikor, könnyedén elérhető és érthető információkat kell közzé tenni, hogy a gyermekvállalást tervező családok is megfontolt döntést tudjanak hozni.

⁴⁴ A gyermekvállalás társadalmi-gazdasági hátterének területi jellemzői 8. p. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regioik/szegedgyermekvallalas.pdf> (2017.01.07.)

V.4. Hogyan valósuljon meg a tájékoztatás?

Az egészségügyi szolgáltatásoknál kifejtett tájékoztatási kötelezettséggel kapcsolatban a teljeskörűség, folyamatosság és személyre szabottság követelménye nem jelenik meg jogszabályi szinten, de vajon ez gondot jelenthet-e a gyermekvállalással összefüggő ellátásokkal és kedvezmények esetén.

A gyermekvállalással kapcsolatos ellátások esetén a személyre szabottságnak közel sincs akkora jelentősége, mint az egészségügyi szolgáltatások esetén. Esetünkben nem beszélünk tájékozott beleegyezésről, közel sincs akkora méretű szakzsargon, nem meghatározóak a latin kifejezések, itt a jogosultsági szabályok azok, amikre figyelni kell, de ezeket az ügyintézők könnyedén át tudják adni és az esetek többségében a formanyomtatványok és a hatósági döntés is tartalmazza. Személyre szabottságnak leginkább a fogyatékkal élőknel van jelentősége, hiszen ők lehetnek azok, akiknek a fogyatékoságuk jellegétől függően más és más módszerekkel kell átadni az információkat.

A jogszabályok a folyamatosság követelményét sem említik, aminek pedig kiemelt jelentősége van ezen kockázati esemény esetén. Már a gyermek tervezésekor fontos szempont lehet, hogy hogyan fog alakulni a család jövedelmi helyzete a gyermek megszületése után. Mekkora plusz kiadást jelent a jövevény, mekkora lesz a kieső jövedelem az otthon maradó félnek és az állam mennyiben igyekszik kompenzálni a megnövekedett terheket. A várandósság ideje alatt is nagy szerep jut a tájékoztatásnak, főleg azoknál, akik először vállalnak gyermeket. Ez egy felkészülési szakasz a gyermek megérkezésére, ez az első alkalom, amikor szakembertől tud tájékozódni az anyuka és ez az első alkalom, hogy nagy bizonyossággal kap egy átfogó tájékoztatást az őket érintő ellátásokról és kedvezményekről. Majd elkövetkezik a gyermekszületés és a gyermek felnevelésének ideje, amikor már „élesben” kellene alkalmazni a megszerzett ismereteket, vagyis ekkor kell benyújtani az igényt a releváns ellátásokra és kedvezményekre.

A várandósgondozásban részt vevő anyuka legalább négy alkalommal találkozik háziorvossal, védőnővel, szülész-nőgyógyász szakorvossal és lehetőség szerint fogorvossal is találkozik – legalábbis, ha részesülni szeretne anyasági támogatásban.⁴⁵ A várandósgondozás ideje alatt – többek között tájékoztatás szempontjából is – hatalmas szerep jut a területi védőnőknek, hiszen nekik kell felvilágosítaniuk az anyákat az őket megillető ellátásokról, kedvezményekről, az azokat nyújtó intézményekről, illetve a munkavédelmi tudnivalókról.⁴⁶ A védőnők „állami, civil karitatív családtámogatási formákról és lehetőségekről...” valamint a „gyermek jogairól” történő tájékoztatási kötelezettsége megjelenik másik jogszabályban is, ami tovább erősíti a tájékoztatás széleskörűségét.⁴⁷

Ezen túlmenően pedig szükség lenne a közigazgatási hatóság átfogó, valamennyi ellátásra és kedvezményre kiterjedő tájékoztatási kötelezettség előírása az ügyintézők számára. Szükség lenne arra, hogy az ügyintézők más hatóságok hatáskörébe tartozó, de gyermek-

⁴⁵ Cst. 29. § (1) bekezdés a) pont; A várandósgondozásról szóló 26/2014. (IV. 8.) EMMI rendelet 2. §

⁴⁶ A várandósgondozásról szóló 26/2014. (IV. 8.) EMMI rendelet 5. § (1) bekezdés d) pont

⁴⁷ A területi védőnői ellátásról szóló 49/2004 (V.21.) ESZCSM rendelet 3. § gc) és gf) pontjai

vállaláshoz kötődő ellátásokról is tudjanak – még ha nem is részleteiben, csak összefoglaló jelleggel – információt nyújtani az ügyfélnek. Ez a követelmény persze ügyfélszámtól függően tud csak megvalósulni: olyan kormányhivatalokban például, ahol naponta több száz ügyfél fordul meg túl sok időt venne el a valamennyi ellátásra kiterjedő tájékoztatás, éppen ezért szükség lenne olyan szóróanyagokra is, amelyek érthetően, minden szükséges információt tartalmazva összefoglalja az ügyfeleknek, hogy milyen esetben milyen ellátásra vagy kedvezményre lehetnek jogosultak.

V.5. Melyik ellátásokról kell tájékoztatni az ügyfeleket?

A gyermekvállalás támogatását szolgáló rendszer a legjobban kiépített része a szociális ellátórendszernek. Az ellátások széles rétege áll rendelkezésére azoknak, akik a gyermekvállalás mellett döntenek és nem fordulhat elő olyan eset, hogy egy gyermeket vállaló család bármilyen oknál fogva támogatás nélkül maradjon. Ezt szolgálja az a megfontolás, hogy a gyermeket nevelő személyeknek nyújtott ellátások járhassanak biztosítási, segélyezési és univerzális alapon is.

A biztosítási típusú ellátásokra jellemző, hogy megelőző munkavégzést várnak el és a munkavégzés során szerzett jövedelem meghatározott százaléka kerül folyósításra az arra jogosultaknak. Ebbe a körbe tartozik a csecsemőgondozási díj, a gyermekgondozási díj és a gyermekápolási táppénz.⁴⁸

A segélyezési típusú ellátások pedig kifejezetten a mélyszegénységben élő családok megsegítésére van. Ilyen típusú ellátásokra jogosult lehet, akik a törvény alapján rászorulóknak minősülnek, vagyis a családot tekintve az egy főre eső jövedelem nem éri el a jogszabályban meghatározott szintet. Ilyen ellátás például a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény és az ingyenes gyermekétkeztetés és az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás.⁴⁹

Az univerzális típusú ellátások jellemzője, hogy nem vizsgál sem előzetes munkavégzést, sem rászorultságot, ez jár mindenkinek, akinek született gyermeke. Ilyen ellátás például a családi pótlék (nevelési ellátás, iskoláztatási támogatás), gyermekgondozást segítő ellátás, gyermeknevelési támogatás és az anyasági támogatás.⁵⁰

Ezen túl van számos olyan ellátás, illetve kedvezmény, amely a gyermekvállalást hivatott támogatni, de nem tartoznak a szociális ellátórendszer keretei közé, például a korábban már említett babakötvény,⁵¹ a családi adó és járulékkedvezmény,⁵² a családi otthonteremtési

⁴⁸ Ebtv. 40. §, 42/A. §, 45. §

⁴⁹ Gyvt. 19. §, 21/B. §; Szocvtv. 37. §

⁵⁰ Cst. 6. §, 20. §, 23. § 29. §

⁵¹ A fiatalok életkezdési támogatásáról szóló 2005. CLXXIV. törvény

⁵² Szja. tv. 29/A. §, Tbj. 24/A. §

kedvezmény,⁵³ első házások kedvezménye,⁵⁴ a pót- és az apáknak járó extra szabadság⁵⁵ és a munkáltató által érvényesíthető adókedvezmény.⁵⁶

VI. Összefoglalás

A családtámogatási rendszer nagyon szerteágazó és többcsatornás, éppen ezért nehezen átlátható.⁵⁷ Szerepet kapnak biztosítás, segélyezési és univerzális típusú ellátások és nem a szociális ellátórendszerhez kapcsolódó ellátások és kedvezmények is. Az ellátás és kedvezmény megállapításáért különböző intézmények felelnek, mint például a kormányhivatal, az önkormányzat, a gyámhatóság, az adóhatóság, bankok, a Magyar Államkincstár és a munkáltató is szerepet kaphat.

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (a továbbiakban OECD) családi adatbázisa szerint Magyarország közte van azoknak az államoknak, amelyek a legmagasabb összegben és a leghosszabb ideig folyósítanak gyermekvállaláshoz kapcsolódó ellátást, illetve ahol a közkiadások figyelemre méltó százalékát költik erre a célra.⁵⁸ A magyar állam nagylelkűségének ellenére is a gyermekvállalás támogatására szánt összegek eltörpülnek annak költségeihez képest.⁵⁹

Mivel előfordul, hogy az ügyfelek nem tudnak valamennyi megigényelhető ellátásról, illetve nem ismerik az ellátások előzetes jogosultsági feltételeit, ezért előfordul, hogy nem minden ellátás ér célta.⁶⁰ Amennyiben a családok, illetve párok nem ismerik a gyermekvállalás esetén őket megillető ellátásokat, akkor azokat nem is tudják figyelembe venni a gyermekvállalás tervezésekor.⁶¹ Minél kevesebb ellátás létéről tud az ügyfél, annál nagyobb jövedelmi kockázatot látnak a gyermekvállalásban, hiszen annál nagyobb lesz a várhatóan kieső jövedelem a kockázati esemény bekövetkezése után, amely következménye lehet a gyermekvállalás elhalasztása avagy annak elutasítása.

⁵³ Az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról szóló 16/2016. (II. 10.) Kormányrendelet, A használt lakás vásárlásához, bővítéséhez igényelhető családi otthonteremtési kedvezményről 17/2016. (II. 10.) Kormányrendelet

⁵⁴ Szja. tv. 29/C. §

⁵⁵ Mt. 118. §

⁵⁶ Egyes adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról 2011. évi CLVI. törvény 462/D. §

⁵⁷ DARVAS ÁGNES – MÓZER PÉTER: *Kit támogassunk?* Esély, 2004/6. 83. p.

⁵⁸ OECD Családi Adatbázis, PF2.1.A táblázat és diagramm, valamint PF2.1.B diagramm, 2015 áprilisi adatok és PF2.1.D diagramm 2011-es adatok https://www.oecd.org/cls/soc/PF2_1_Parental_leave_systems.xls (2016.10.25.); <https://www.oecd.org/gender/data/length-of-maternity-leave-parental-leave-and-paid-father-specific-leave.htm> (2016.10.25.)

⁵⁹ GÁBOS – GÁL – KELLER 2007, 19–20. p.

⁶⁰ DARVAS – MÓZER 2004, 78. p.

⁶¹ IGNITS – KAPITÁNY 2006, 398. p.

A családtámogatási eszközök ténylegesen akkor tudják támogatni a gyermekvállalást, amennyiben azokat ténylegesen meg is kapják az arra jogosultak. Az említett ellátások túlnyomó többsége közigazgatási eljárás keretein belül kerül megállapításra, vagyis a támogatásokat csakis kérelem benyújtását követően lehet megállapítani. Ahhoz, hogy a kérelmet be tudják nyújtani az arra jogosultak, értesülniük kell az ellátásokról. A tájékoztatáshoz való jog tehát kiemelt jelentőséggel bír a jogok gyakorlása és a családtámogatási eszközök igénybevétele során.

Azt viszont meg kell jegyezni, hogy a tökéletesen megvalósuló tájékoztatás és ennek következménye, hogy mindenki részesülhetne valamennyi olyan ellátásban, amire jogosultságot szerzett sem lenne képes megállítani az elöregedés folyamatát. Egyes kutatások szerint csak 0.3 százalékponttal emelkedne családonként a gyermekvállalási hajlandóság, ha a folyósított ellátások összegét kétszeresére emelnék,⁶² de mégis, az ellátásoknak nagy szerepe van a gyermek, vagyis a családok szegénysége elleni küzdelemben.

A szülők elhelyezkedési és munkahelymegtartási lehetőségének erősítése, gyermekfelügyeleti rendszer minőségi és mennyiségi fejlesztése, valamint egyéb természetbeni gyermekjóléti ellátások biztosítása lenne az, ami számottevő változást tudna előidézni a gyermekvállalás előmozdításáért és az elöregedés ellen folytatott küzdelemben.⁶³

⁶² KÖLLŐ JÁNOS: *A gyermeknevelési támogatások munkaerő-piaci hatásai*. in: NAGY GYULA (szerk.): *Jóléti ellátások, szakképzés és munkakinálat*. KTI Könyvek 10. MTA Közigazgatástudományi Intézet, Budapest, 2008, 44. p.

⁶³ KRÉMER 2009, 330. p.

ÁDÁM MARSOVSZKI

RIGHT TO INFORMATION ABOUT CHILD-CARE BENEFITS

(Summary)

Due to the decrease of childbearing tendency our society has to face ageing which causes sustainability problems in the social security system. The state cannot passively wait the outcome of this tendency, so it tries to encourage families to have more children. According to some calculations raising a child costs 2.02 million forints a year (children's consumption and the time spent with raising the child included). Usually a child is a huge shock to the families' budget, so the child care benefits can be really important in maintaining this unit. Social insurance, assistance universal benefits, tax relief and other benefits are provided to prevent child/ family poverty. In order to help the families with maximum efficiency the state must improve the "informing system" in Hungary. Right to information has a great impact on a family because they can claim a benefit only if they know its existence. In Hungary though, the right to information about child care benefits is not working properly due to loopholes and the lack of responsibility. The state must correct these mistakes and take much more responsibility in informing the population in order to slow the ageing process and delay the collapse of the social security system.